Večernji list: Intervju sa visokim predstavnikom Valentinom Inzkom

Razgovarao: Hassan Haidar Diab

Večernji list: Nedavno ste izjavili da će međunarodna zajednica dati šansu predstavnicima parlamentarnih stranaka da se dogovore o izmjenama Izbornog zakona BiH do travnja, eventualno do početka svibnja, nakon čega će se povećati pritisak jer nećete dopustiti da se od BiH napravi „slučaj Mostar". Što konkretno mislite poduzeti ako do roka koji ste dali ne dođe do izmjene Izbornog zakona?

Valentin Inzko: Među prvima sam jasno rekao da su odluke Ustavnog suda konačne i da se moraju provoditi. Bio sam dosljedan. Političke stranke u BiH stoga moraju naći rješenje za izborne reforme koje osiguravaju nesmetanu provedbu izbornih rezultata u skladu s odlukom Ustavnog suda BiH. Još uvijek nisu iscrpljene sve opcije. Ako postoji iskrena politička volja i ako je političarima stalo do te zemlje i njenih građana, kao što tvrde, onda još ima vremena. Već smo ranije vidjeli da je BiH zemlja u kojoj se rješenja često nalaze u posljednjem trenutku. Trenutačno, EU i SAD koordiniraju proces među političkim strankama i ja ga zdušno podržavam. OHR također pruža pomoć pravnom ekspertizom, kad se to od nas zatraži.

Večernji list: Koliko bi nedavno održana trilaterala u Mostaru između hrvatske predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović, srbijanskog predsjednika Aleksandra Vučića i članova Predsjedništva BiH mogla pomoći u rješavanju problema Izbornog zakona?

Valentin Inzko: Slažem se s onim što su hrvatska predsjednica i predsjednik Srbije rekli nakon sastanaka, ponudivši

prijateljsku pomoć i potporu, ali istodobno istaknuvši da konkretna rješenja moraju biti plod domaćeg političkog angažmana.

Večernji list: Koliko bi Hrvatska i Srbija mogle biti faktor stabilnosti, odnosno destabilizacije u BiH, s obzirom na to da su se, nakon presude šestorici Hrvata u Haagu, podigle tenzije pa se čak zveckalo oružjem?

Valentin Inzko: Regionalna suradnja ključ je regionalne stabilnosti. Takva su naša iskustva iz EU između, na primjer, Tirola u Austriji i južnog Tirola u Italiji. Regionalna suradnja s pravom je navedena kao jedan od prioriteta u novoj strategiji proširenja EU. Da, ponekad možete čuti određena neslaganja među liderima tih dviju zemalja i političarima, ali sve u svemu mislim da je suradnja vrlo dobra. Impresivne su brojke koje pokazuju razinu trgovinske razmjene. Govorimo o milijardama eura. Sasvim je jasno, to je situacija u kojoj su svi na dobitku. Osim zajedničke prošlosti koju zemlje na ovom području dijele, one imaju i zajedničku budućnost, pritom mislim na članstvo u EU. Hrvatska je već članica. Srbija i BiH u različitim su fazama pridruživanja. Iskustvo Hrvatske vrijedna je pomoć BiH i Srbiji na tom putu. Vrlo sam zahvalan za pomoć koju je Hrvatska pružila BiH i za potporu koju u Bruxellesu daje naporima BiH na putu pridruživanja EU.

Večernji list: Kako procjenjujete opću, sigurnosnu i političku situaciju u BiH?

Valentin Inzko: Glavna politička stranka u jednom entitetu stalno osporava državu BiH, njene institucije i nadležnosti. To traje već dulje od desetljeća. Na žalost, to se proširilo i na Federaciju BiH u kojoj se jedna politička stranka jako trudi dovesti u pitanje trenutačne aranžmane u FBiH. Drugim riječima, neki političari u BiH dovode u pitanje ustavni ustroj BiH, što uzrokuje ozbiljnu krizu funkcionalnosti i političku krizu u zemlji. Međutim, ima i pozitivnih postignuća. BiH je u rujnu potpisala Ugovor o transportnoj

zajednici s EU. U prosincu je parlament BiH usvojio paket o trošarinama na gorivo, što će otvoriti vrata budućim infrastrukturnim projektima. Upitnik Europske komisije je ispunjen. Nije sve crno. Nitko ne kaže da su reforme lake i bezbolne, ali moraju se učiniti. Prije nekoliko godina jednoglasno je usvojena Istanbulska konvencija bez ikakvih problema.

Večernji list: Kazali ste da biste željeli ići kući, ali da vam „neke izjave iz Banjaluke produljuju boravak“. Na što ste konkretno mislili i strahujete li da bi predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik mogao proglasiti odcjepljenje? U slučaju da dođe do odcjepljenja Republike Srpske, što namjeravate učiniti?

Valentin Inzko: Da budemo jasni: suverenitet i teritorijalni integritet BiH zajamčeni su Ustavom BiH i međunarodnim pravom, uključujući i Daytonski mirovni sporazum. Prema Općem okvirnom sporazumu za mir, BiH se sastoji od dva entiteta koji pravno postoje na temelju njenog Ustava i nemaju pravo na odcjepljenje. Entiteti imaju obvezu potpuno poštovati Ustav i trebaju, prema originalnom tekstu Daytona, “pomoći državi da ispuni svoje međunarodne obveze”. Političari se trebaju fokusirati na reforme koje donose konkretne prednosti, kao što su nova radna mjesta, bolje zdravstveno osiguranje i javne usluge, bolje ceste, obrazovanje itd. Nije to nikakav revolucionarni recept, ali funkcionira. Dobri ljudi ove zemlje žele te rezultate. Na žalost, izgleda da je puno lakše koristiti taktiku zastrašivanja, kao što je priča o odcjepljenju ili o mogućim ratnim scenarijima nego odraditi teške poslove tako da BiH postane privlačnija za investitore. Priča o odcjepljenju naravno produljuje moj mandat, ali protiv moje volje.

Večernji list: Jeste li zabrinuti zbog osnivanja brigade Srpska čast i činjenice da je Republika Srpska nedavno kupila velike količine oružja?

Valentin Inzko: Neki su sigurnosni aspekti zabrinjavajući, posebno običnim ljudima. Oni bude strašna sjećanja iz prošlosti. Primjeri koje spominjete pitanja su koja međunarodna zajednica pozorno prati.

Večernji list: Kako komentirate Dodikove napade na biskupa Franju Komaricu? Izjavio je čak da biskup "laje"…

Valentin Inzko: Banjalučki biskup mons. dr. Franjo Komarica velik je čovjek, jedna od rijetkih moralnih vertikala ovih prostora. To je moj stav, ali rekao bih i opća percepcija tog pastira koji se već dva i pol desetljeća nesebično bori za prava katolika, ali i za jednakopravnost svih ljudi u BiH. Kad susretnete njegove župljane, redovito ćete čuti riječi koje nije lako zaboraviti. Kazat će vam kako im je biskup cijeli rat govorio: „Vaše najjače oružje je krunica, molite se za svoje neprijatelje." Stav njegovih župljana definiran je, njihov biskup je mirotvorac, humanist i zaslužuje Nobelovu nagradu za mir. Na žalost, kad predsjednik Dodik izjavi da mu zabranjuje da „laje" po svijetu o Republici Srpskoj, onda sumnjam da bi takve izjave na biskupov račun podržali banjalučki Srbi, čak i Dodikovi glasači. Takvim izjavama netko uvijek više kaže o sebi nego o nekome drugom. Principijelno mogu samo reći da rječnik koji je predsjednik Dodik koristio protiv biskupa Komarice nije dostojan predsjedničke pozicije. Tako se ne stječe slava. Inače, kao što vam je zasigurno poznato, biskup je veoma kritičan i prema angažmanu međunarodne zajednice u održivom povratku Hrvata u Banjalučku biskupiju ili generalno u Republiku Srpsku. Nažalost, jednim dijelom mogu se složiti s biskupom. I ja smatram da međunarodna zajednica nije uvijek dovoljno učinila na planu održivog povratka prognanih, odnosno u provedbi Aneksa 7 Daytonskog sporazuma. I u banjalučkoj regiji, ali i generalno, a to je i naša obveza. To je izvorni Dayton o kojem predsjednik Dodik često govori, samo taj bitan segment, čini se, uspješno zaboravlja. E sad, vi biste kao istraživački novinar mogli vidjeti koliko su vlasti RS iz proračuna u dva

premijerska Dodikova mandata, pa i u ovom predsjedničkom, izdvojili za povratak prognanih, a koliko primjerice za lobiranje u centrima moći. Očito je da bi predsjednik Dodik želio ušutkati biskupa da po svijetu ne iznosi svoja stajališta o prošlim i aktualnim zbivanjima, a ja smatram da bi se vlasti RS napokon trebale više angažirati po pitanju zajamčenih ljudskih prava, od slobode govora do prava na rad, koje moraju imati i Hrvati u tom entitetu. Tada bi biskup imao dobar povod pohvaliti entitetske vlasti, i uvjeren sam da bi on to i učinio.

Večernji list: Koliko je realno očekivati da će doći do revizije Daytonskog sporazuma prema kojem bi Hrvati u BiH dobili treći entitet?

Valentin Inzko: Treći entitet nešto je potpuno nerealno. To je povremeno vruća tema za medije i često se za tim poseže u predizbornim kampanjama, ali jedini konkretan rezultat takvih aktivnosti povećane su tenzije. Takve sveobuhvatne promjene zahtijevale bi suglasnost predstavnika sva tri konstitutivna naroda. Jednostavno ne vidim da bi do toga moglo doći. U međunarodnoj zajednici nema razumijevanja za takav potez. Međutim, uvijek sam smatrao da ljudi trebaju biti izuzetno velikodušni jedni prema dugima. Tu mislim i na odnos prema Hrvatima. Ali i na odnos Hrvata prema Srbima, na primjer, u Hercegovačko-neretvanskom kantonu, gdje Srbi ne postoje u Ustavu, usprkos odluci Ustavnog suda koja je donesena prije sad već 10 godina.

Večernji list: Zašto još nije riješen problem Mostara? Zašto vi kao visoki predstavnik niste nešto poduzeli da riješite taj problem?

Valentin Inzko: Ja sam se prije angažirao na tom pitanju, kao i međunarodna zajednica. U 2012. i 2013. godini poduzimani su veliki posrednički napori koje je u to vrijeme vodio moj prvi zamjenik, veleposlanik Roderick Moore. Održano je više od 100 sastanaka s raznim političkim strankama. Rezultat tih napora

bio je solidan okvir za završetak posla. A zašto je posao ostao nedovršen? Zato što su domaći politički akteri godinama ostajali na svojim zakovanim pozicijama bez nekog značajnog angažmana. Međutim, zadovoljan sam što vidim da se u posljednje vrijeme u Mostaru održavaju sastanci lokalnih stranačkih odbora i čini se da bi mogli biti blizu postizanju dogovora o određenim pitanjima. Ja bih ih ohrabrio da se i dalje trude i u konačnici dođu do rješenja koje će omogućiti građanima Mostara da prvi put u 10 godina iskoriste svoje biračko pravo.

Večernji list: Jeste li zabrinuti zbog porasta islamskog radikalizma u BiH te povratka džihadista iz Iraka i Sirije u BiH?

Valentin Inzko: Radikalizam i ekstremizam ozbiljna su pitanja u današnjem svijetu. Ministarstvo sigurnosti i ministar Dragan Mektić pozorno prate razvoj situacije. Upravni odbor Vijeća za provedbu mira pozvao je nadležne institucije u BiH da nastave s unapređenjem koordinacije i pune suradnje, kako na unutrašnjem, tako i na vanjskom planu, da se bore protiv zajedničke prijetnje terorizma i svih vidova nasilnog radikalizma i ekstremizma. Međutim, zloporaba tog problema u političke ili bilo kakve druge svrhe nije nam od pomoći. To pitanje zahtijeva pun i iskren angažman svih sektora društva.

Večernji list: Može li eskalacija sukoba na Kosovu i napetost između Rusije i Europe i SAD-a utjecati na situaciju u BiH?

Valentin Inzko: Naravno, postoji zabrinutost zbog negativnog utjecaja. BiH nije imuna na to. No, kada je u pitanju BiH, ne očekujem eskalaciju.

Večernji list: Kazali ste da ste primali prijetnje, tko vam i zašto prijeti?

Valentin Inzko: Mislio sam na kampanju prije izvjesnog vremena kada su mi upućivane razglednice na kojima je pisalo da idem kući i da napustim mandat. Svatko ima pravo izraziti svoj stav

o mom radu, ali neke od razglednica sadržavale su prijetnje smrću meni i mojoj obitelji. To je, naravno, veoma ozbiljna stvar i taj je slučaj pred nadležnim institucijama.

Večernji list: Koliko ste optimistični da će BiH jednog dana postati članica EU i NATO-a?

Valentin Inzko: Nemam sumnji da će BiH postati članica EU, ali podsjećam vas da je mojoj domovini Austriji trebalo sedam godina da prijeđe taj put. A još dvije godine nakon toga do Schengena. U BiH se stvari odvijaju sporije jer se izvjesni političari boje da će tematika podjela iz kojih oni sada izvlače korist postati irelevantna kad BiH bude bliže integraciji. Ako se ne mogu prilagoditi novoj političkoj paradigmi, onda će biti prevladani. Što se tiče NATO-a, moram ponoviti da je članstvo u NATO-u pitanje vanjske politike i, prema Ustavu BiH, u punoj nadležnosti države. Predsjedništvo BiH je 2009. godine, u ime BiH, tražilo od NATO-a Akcijski plan za članstvo, upućivanjem formalnog zahtjeva glavnom tajniku NATO-a s potpisom člana Predsjedništva iz srpskog naroda Nebojše Radmanovića. Odluke Predsjedništva BiH ostaju na snazi sve dok ih ne stave izvan snage.

Večernji list: Jeste li zadovoljni radom pravosudnih organa u BiH?

Valentin Inzko: U gotovo svakom ispitivanju javnog mnijenja, na pitanje što vide kao glavni problem, ljudi navode kriminal, korupciju i nepotizam. Oni imaju dojam da su oni koji su na višim pozicijama iznad zakona. To vidno zanemarivanje vladavine prava potiče i “odljev mozgova” iz BiH i to je jedna od glavnih pritužbi onih koji odlaze tražiti bolju budućnost u inozemstvu. Vladavina prava, na kojoj će se ubrzano raditi, mora stoga biti prioritet svih prioriteta u Bosni i Hercegovini. To će se, naravno, pozitivno odraziti i na susjedne zemlje.